

Otkrivanje života riči

ANTE KRALJEVIĆ, *Ričnik zapadnoercegovačkoga govora*, Ogranak Matice hrvatske u Širokom Brijegu – Dan, Široki Brig – Zagreb, 2013., 468 str.

Zagovorom prava na biranje i rijetkost svaki je rječnik, a time i *ričnik*, uvelike osvjedočen ljudskim iskustvom. I kada dolazeći od srčanog sakupljača, osobnosti koja prođe nebrojene stranputice da iziđe na put objedinjene leksikologije, svojim složajem i uređenjem takav projekt jedno je s čuvanjem baštine, baš jer je stvaran godinama iz proistekle odluke za puniji život jezika, dakle nikako s njim paralelno, ranjivo ili usuprot.

U svoju tabakeru prikupljao je Ante Kraljević lipe riči s terena obilježenim štokavskom jugoistočnom facetom, nalazio ih je u harnih ljudi zorom i večeri, kroz slobodne i blagdanske dane, pri komunikološkim šumovima pa i ratnoj pohari, ali ih u stankama bilježi i iz napisanih redaka. Kao da treba za vlas biti uporniji i pametniji od drugih pa uraditi golem posao. Poput Vignja Miloševića prošao je više vlada i uređenja, ali se svako malo upućivao u svoje plemenito i na njemu, za sve dobre namjernike, rastvorio knjigu govora.

Nešto ričničku organiku drži koherentnom, čini se prvenstveno je to energija i emocija, razvedeni povijesni duh, tek onda stalež – razina govora. No treće se uračunava, dakle govorenje, ono je zamalo i slušno i vidljivo, uočljivo. Priređivač traži i nalazi riči pri licu sunca i na kame- nu, kao pogodno drvo za glazbene instrumente sklone čistoj akustici. S marljivim Kraljevićem upućujemo se u ophodni krug za napuštenim *ričima* i učas nam se sa zgotovljenim *Ričnikom zapadnoercegovačkoga govora* otisne kliktaj: O stare riči, zar još vas takvih ima? Itekako, tići ždralovići!

Zapisivač maloprije prođe tuda negdje, poput ovovremene sjene Alberta Fortisa, zamače do zapuštene i prokresane zavičajne staze kame- njara. Zgodno osluhnu i dođe do *rare*, raritetne svoje – naše riči, gdješto

magijski usporedive s nalazima rijetkih kukaca u Vjetrenici, starostavnoj špilji k moru.

I.

Nimalo reda radi (u frazariju) nego promišljeno i umno Kraljević se dosjetio posvetiti svoje dilo onima koji su govorili pa se i sačuvao njihov jezik, a pritom upućuje zahvalu i kazivačima, roditeljima, zemlji, kamenu i suncu – što je izvjesna panslika lingvističkoga truda. Protivne popodnevnom drijemanju, o kojemu Marko Marulić sastavi epigram, očuvane *ričice* nas trebaju razdrmati, dok će nas poneke odskočnice i prebacivačice smisla čudesno prožeti.

Ovaj tiskom opremljeni *Ričnik* pojavljuje se i u kontekstu prethodnih istraživanja, koliko god ona bila fragmentarna. Uz određene članke i rasprave odranije su neki samostalni naslovi unekoliko pripremali teren za Kraljevićev ričnik – projekt, osobito kad su svoje zanimanje gradili na fonološkoj razini. Štokavac od Gruda fra Ludovicus Lalich sastavlja višejezični rječnik *Latino-Italico-Illyricum*, Ivan Babić zgotovljuje *Studenački rječnik*, Ivan Branko Šamija potpisuje *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*, Marko Kovačević je uradio *Duvanjski govor i njegove posebnosti*; također Miloš Okuka istražuje *Govor Rame*, a Asim Peco *Ikavskoštokavski govori zapadne Hercegovine i Mostarski govor u svjetlosti hercegovačkih govora kao cjeline*. O korist su mogli biti i dalji naslovi, zbornik Instituta za hrvatski jezik, književnost i povijest *Mostarski dani hrvatskog jezika*, nikako na kraju i *Ganga* Anđelka Mijatovića, *Jeka s hercegovačkog krša* Zdenke Miletić i *Sij baba brašno* Milke Tice.

Ne treba ispustiti iz vida ni priloge u stanovitim izborima, primjerice rječnik manje poznatih riječi i egzotizama uz Matičino izdanje troknjižja Vitomira Lukića, ili tumač riječi uz izabrane i nove pjesme Joze Jakiše *Moja zanovijetanja*. Usputno ili tematski i časopis *Osvit* objavljuje niz članaka o narječjima i drugim jezičnim prijeporima.

Poduži tekst uvoda za *Ričnik zapadnohercegovačkoga govora* najprije opisuje zemljopisni okvir, sakupljanje riči, „mirila uvrstbe“, sastav ričničkoga članka i donosi brojitbu. Navlastito je korisno upoznati se sa sakupljanjem *ričničkoga* blaga. U tom pogledu sakupljač je slojevito i složeno

osluhnute *riči* privodio odluci da budu uvrštene. Pomoglo mu je, priznaje, vlastito kao i sićanje njegovih kazivača, a zamašan broj riči našao je, kako ih naziva, u „knjigopisju“ starijih i mlađih spisatelja i umjetnika *riči*. Tako navodi i mjesta odakle potječu književnici, odnosno koji zavičajni kolorit ulazi u njihov stvaralački jezik. Kao da je taj Kraljevićev posao usklađen s, gotovo pa imperativnim, dvostihom Krune Quiena „presadi stručak idioma/ u srce iz starih žutih knjiga“. Usto priređivač nije izbjegao ni narodoslovce, stručnjake u etnologiji, ali i prevoditelje.

Natuknica o *riči* nije tek ogoljena nego je razvedena u više usklađenih „obavisti“ kao što su: „oblik, naglasak, značenje i pojavno suričje; oznaka prvoga kazivača, ako postoji, oznaka kazivača – potvrđivača, oznaka pisanoga dila bilo kao izvora ili potvrđivača; uporabni primjer koji bi se mogao uvrstiti u ričnik; podatci prikupljeni iz izkonoslovnih ričnika, i razne ine obavisti“. Prikladan ulazak, dospijeće do pravoga značenja riči svojevrsno je naukavanje. Nimalo izlišno Ante je Kraljević poput književnoga Wilhelma Meistera pravi meštar za oslušivanje, nalaženje dalekih, a tako bliskih i vazda još nekih raritetnih riječi. Unutar natuknica rabi široke poteze u praćenju tvorbenih zaliha zapadnohercegovačkoga govora. Ilustrativno, naziv *râboš m* drveni šćap na kojemu se urezivanjem biliži ili računa, *rovaš /Ubiližidēr i jovū nà svōj râboš: Čòvik snujē, a Bog odrèđujē!;* *râbošit, nesvrš.* biližiti na *rabošu*.

Uvodni stavci nastavljeni su pojašnjenjem ZH-govora, unutar kojega se donose „općepovistni podatci“, područno ustrojstvo te na začelju podritlo ZH-govora. Skrenuti valja pozornost na iskaz o ikavici kao temeljnoj značajki navedenoga govora. Priređivač drži da je ona u zapadnoj Hercegovini „samonikla, posvemna (ne računajući desetak stalnih ekavizama) i nije se odnekud širila, pa zahvatila i to područje“. Ovo motrište oprimjeruje i povijesnim uvidima u srednjovjekovne stečke po istočnoj Hercegovini kad je ikavica bila nadmoćnija spram drugih refleksa jata, treperila je govor starosjedilaca, a dalje kroz povijest biva potiskivana.

U spektar literature ušli su brojni monografski naslovi, leksikografski, a osobito su bliski ovomu ričnici koji se oslanjaju na govor. Ričnici, ostala dila, novine, „litopisi i sbornici“, a prati ih i kazalo pokrata.

Kroz *Ričnik* postojano je rabljen, prema Kraljevićevu izjašnjenju, „hrvatski povistni pravopis“. Korijensko, etimologijsko načelo se, održavalo krivudavim ili cik-cak odnosima prema standardu, iako nikada s trgovanjem postignute standardizacije prema jedrini ikaviziranja. Prikladna je stoga namisao Pere Tutavca, iznesena u priručnome izdanju njegova *Pravopisa hrvatskog jezika* (nakladničkim marom Svitlenika 1971. iz Buenos Airesa) kojom ukazuje na organsku potpunost očinskog jezika, navlastito da „s korinskim načinom pisaña čuva se sržnost i čistoća jezika pa s time i njegov pravilan razvitak, posebnost i trajnost“ (uočljiva je načelna praksa da latiničko *nj* piše kao *ń*). Uostalom, tajne prošlosti i sadašnjosti znanstveno i za širi interes iznadprosječno, Marko Samardžija razmatra u knjizi *Hrvatski kao povijesni jezik* skrećući na važnost poznavanje *promjenljivki* i *stalnica* u složenosti ovodobna nacionalnoga jezika.

U održivi hrvatski narodni govor ričničar je preuzeo i niz posuđenica, primjerice obrađuje zastupljene turcizme (Milan Nosić) i talijanizme (Vinko Grubišić). Uronjen u prikupljenu građu nije ostao ravnodušan prema tim riječima, navodi na razdjeljenje od uobičajenog na šire i sustavno prihvaćanje. Uostalom, sustavan rad većinski dovodi i do sustavna pristupa, koliko god takav posao nije dovršiv. Otuda je i razborito ustvrditi da je ričnička struka obnovljiva, istina u većim vremenskim razmacima.

Podastrte *riči* su „izbirikane“, bilježene iz svagdanje prakse, sasma oko nas i do-desetoga-sela, iz desne i live mistimičnosti, nikako iz nekoga zasebna rezervata. Prinosi iz Kraljevićeva libra pridružuju se tako ričnički obrađenom narodnom govoru pojedinih mista kao što Sali (Dugi Otok), Čabar, Kukljica (Ugljan), Klane i Studene (Crikvenica), Imotski, Mundimitar, Duvno, Posavina, Rujan (Široki Brijeg), Trogir, Selca (Brač), Vis...

Vodeći računa što je sve poveća(na) vridnost govora, priređivač je načinio doticaj s više žanrovskih oblika iz usmene i pisane baštine. S prvom su kao „najvjernijom pratilicom života naroda“ našli uvrštaj običaji, pismarice, ganga, šale, uvjerice, dosjetke, buleskarije; iz druge su uvršteni djelići iz priča, romana, pjesama, ljetopisa i kronika, a znatno ih ima u zbornicima, librima i razasutim časopisima. Respektirani su i

miješani dokumentaristički žanrovi kao uspomene na doba mučeništva, križne putove i robijanja.

II.

Sažet pregled navedenih stajališta Kraljević prvi put javno iznosi kao predavač u okviru blistavo provedenoga trećeg Ikavskoga skupa, održanog u Mostaru 27. listopada 2009. Kao i svake jeseni skup, dok traju Humski dani poezije, upriličuje Odjel za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru i Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne. Na rečenome simpoziju auktor je predstavio rukopis *Ričnik zapadnohercegovačkoga govora* i priče *Iskonice*. Pritom su svoje književnojezične prinose izložili: potpisnik ovih redova nagovorom *Baština, stavljena na usmenost*, zatim Miljenko Buljac *Novi pristupi dijalektalizmima, regionalizmima i lokalizmima* i Maja Lasić *Književno čuvanje zapadnohercegovačke ikavice*. Literarne prisutnosti najavila je Kristijana Drušković svojim novim romanom *Špakada*, Zdravko Nikić kazivao je pregršt pjesama *Materine priče* i ulomak romana *Sime života vičnoga*. Sudjelovala je potom Radica Leko prizorom iz igrokaza *Maca Ikanova* te Ivan Baković rukopisnom stihobirkom *Zatomljenja*, dok je u odvojku nazvanom *Etnografske stvarce* kreativna Dragana Sulić priredila *Postavku tkanica i ostalih rukotvorina*.

Usredištenost o govoru zapadne Hercegovine bitno se otkriva, kao ključ za portalna vrata, u vrlinama pjesničkoga jezika. Iako je pisao uglavnom na ijekavici Lucijan Kordić je duboko doživljavao ikavicu, mislio po njezinu duhu i ritmu. Premda je urijetko rabio to narječje u pisanome obliku, nikako jedini nalazio mu je mjesto u aluzijama, posrednosti, dozivanju – protestirao je čak, na postmoderan i nadrealistički način, što ne može njome izricati prosudbe i doživljaje. U pjesmi *Jezik starostavni*, koje donose njegovi *Krateri i gejziri*, nastojeći se prisjetiti neke stare „žitke fraze“, iskustvom postojano i estetski zahtjevno kazuje:

*Ovdje nam treba riječ vječnih polova,
još uvijek neprijateljski zakopana.
Stih ovaj postao je površinski i blijed,
jer mu manjka krv povijesnih snova.*

*Ovdje nam treba prastara, žitka fraza,
koja je također nekoć ratoborna bila.
Nitko se ne smije stidjet stoljetnih odrina.*

Dajte mi pjesmu totalnog izraza!

Raspoloživo blago *Ričnika* može se primiti i kao kiparsko djelo koje obilazimo da se uvjerimo u njegove potankosti, značenjske i univerzalne, a važno je da bude uz bokove i jezične i književne oblikovnosti. Lokalna i šira promidžba ričnika primiće nas stajalištu Ive Frangeša, iskazanu 2005. kroz zbirnu *Riječ što traje*, o novom (postmodernom) iskustvu jezika i staroj jezičnosti, podvlačeći da u „istinskom umjetničkom djelu dijalekti i govori hrvatskog jezika dosežu visinu književnog standarda“.

Shvaćanje o književnoj podatnosti i plemenitosti ikavice Josip Lisac s pravom iznosi u časopisu *Croatica et slavica Iadertina* iz 2008. tvrdeći da „ikavski novoštokavski govori imaju lijepo mjesto u povijesti hrvatskoga jezika, jer su njima pisana znatna djela hrvatske književnosti“. Stoga Kraljevićevim navođenjem u dometnutome knjigopisju, imena na začelju *Ričnika*, više i značajnije u oprimjerenim natuknicama – pozornosti su otvoreni rečenični izvodi iz djela niza književnika. Sve ako i abecedno valja spomenuti češće citirane književne rečenice koje pokrivaju imena: Ivo Andrić, Ivan Aralica, Slavo Antin Bago, Petar Bakula, Mirko Božić, Mile Budak, Marin Držić, Petar Gudelj, Stjepan Džalto. Kroz uvriježeni jezik pastoralni Držićev dvostih u *Noveli od stanca* glasno izriče vila:

*Kriposti zvizda svih zovemo u pomoć,
Svitlosti od kojih diči se mrkla noć.*

Sluh za narodno i nadnaravno kazivanje ili „cvit od kriposti“, kako ga naslovljava fra Pavao Posilović, bit će živo uključeno u *govor(kanje) zapadnoercegovačko*, a u slijedu to pokazuju Jakša Jelić, Radica Leko, Grgo Martić, Ante Matić, Martin Mikulić, Petar Miloš, Alija Nametak, Zdravko Nikić; uvršteni su podjednako i Vladimir Pavlović, Ivan Ićan Ramljak, Ivan Raos, Ivan Softa i Frano Vukoja.

Pri nadahnuću didovstvom i materinjim savjetom, govorkaju i među sobom i nama se obraćaju pronađene *riči*, neki ih sirenski dašak zamamno zove iz jezične čamotinje te, po pjevu Vjekoslava Bobana u *Stigu*, njihov „uzcvate lik“. Gledajući genealoški *Ričnik* je snalažljiv kraljevićevski poziv za dodatno zajedništvo hrvatske jezične kulture, ukaz prema europskim mjerilima nacionalne jezične samosvojnosti. Kolajne riči otkrivaju životne situacije iz kojih su dolazile ili su se u njima utvrđivale, potvrđivane od pamtivijeka, prožimane izvornom životnošću i vlastitim vještinama opstanka. Kadšto su zaogrnutе sakralnošću, odvagnute iz drukčijih priča i izmaknute stvarnosti, ali se o njima uvijek zadržava empatija (suosjećanje).

Sve da se kadšto i prigovori jezičnome sitničarenju i dubiozi, ne može se pritom osporiti raspoloživost riči, spremnost da se izvan otupljujućih udara globalizacije ulazi u esenciju jezika. I ne samo jezika već i složnoga i razasutoga „puničkoga naroda“ na darovanoj zemljici koju uživaju i brane, na njoj rado ugošćuju i grade, prema fra Petru Bakuli, neumorni „Hercegovci sinci“. Radi se dakle o upornoj brizi za jezik, i ne samo njegovu kuću bitka, čime se skida mrena s arhaičnih riči. U tom poslanju pomaže stvaralački „dijalekt kao osporavanje“ nemoći standarda, kako složi paket interpretacija odlučni filolog Aleksandar Flaker. Sastavljač iskustvom priokriće riči (misleći na uvrštavanje), vraća im dostojanstvo, stavlja ih ravnopravno s drugim, pa i preventivnim, izborima do sjedinjene rječničke riznice. U ovakvome zborniku se međusobno glačaju riči kao izglačane košulje u ormaru.

III.

Kroz dugogodišnje bilježenje manje znanoga leksika ovaj bi pothvat, nastajući većinski u zemlji ljudi dobre volje, mogao ponijeti epitet tragalački *ričnik*. Ovo nemalo svojstvo, dohvat odbiglih – *riči* – perjanica i njihovo vraćanje, pootkrivanje životu, kući, poslovima i dvojbama – izdiže ukupni trud nad prosječnim ili usputnim, priloženim glosarijima. Taj kraj ili stara zemlja, krak hrvatskoga jezika na njoj, svojevrsna je laboratorija, kao što je Marcelu Proustu plutana soba, svakako i živa knjižnica po kamenjaru, neugasivim uvalama djetinjstva. Nije potrebno

pomicati granice, iz uskih pojaseva dopirao je do brojnih humskih, naših šolohovljevske strasti i tihodona.

Ne odriče se pripadnost na periferiji nego središtu ruralnoga razvoja jezika uzduž i popriko po Humu stavljenome na zapadne strane. U neku ruku je knjiga – poslanica po *ričima* i s *ričima*, otkriva i način kako se u nas sastavlja ili može sastavljati glosarij. Premda je razumljivo zapadnohercegovački, ovaj *Ričnik* prešutnom jekom dohvaća i prostore prema istočnoj Hercegovini, Dalmaciji i Bosni.

Naši su mislili, umarali se ili ginuli na brojnim putovima i poljcima. S ulogom *ancile* ikavica je bila u njihovoj tišini: na njezinu supstratu su postavljali upite sebi i drugima, revno se odlučivalo u tom govoru; roditeljima su se šaptale oproštajne molitve, zahvalne kao soneti ukraj romana *Don Quijote*.

Izrastajući iz pojavne i duhovne stvarnosti *Ričnik* će otvoriti „hodnike svijetloga praha“ mnogih obitelji, budno će poslužiti starijima, bakama i didovima, revnim roditeljima, a vremenom će ga dohvaćati i konzultirati školska mladež, neko nepoznato dojučer unučje. S puno se povijesnih razloga kroz kratku pjesmu *Moj horvacki jezik*, kako je načini Josip Ivanović, tiskana u časopisu *Jezik* za lipanj 2011., navodi da očinski jezik glagolja svoj stil, „ne podnosi tlač“ i „ima etno kod“. Ukoliko nekadašnje odlike govora uzmiču, što je i povijesna nužnost, možda će se ipak usađivati u srce da se jezik naših predaka „meu svimi na svitu najveći broji i nahodi“, zamijeti renesansni gospodar Petar Hektorović u *Ribanju i ribarskome prigovaranju*. Tako će se isponova drevne *riči* evanđeoski osluškivati „s nedilje“ pa se oživljavati uspomena na zavičajni, prirodni, ikavski govor roditelja.

U prostoru gdje se grle sunce, kamenovi i pregršt zemlje, jednom izraznošću „ovdi“, uobičajile su se riječi *cvit, dite, rič, silo, stina*... Tako je list za sretno djetinjstvo naslovljen *Cvitak*, konjički klub zove se *Stina*, a u ljubuškom kraju zbiva se *Ljubuško silo*. Intuitivno u stihobirci *Dobro jutro, kolonijo* Miljenko Stojić iznosi svojevrstu, onomatopejsku prolegomenu ovdašnjemu ikavskome govoru:

*Šumi ikavica u meni kao ponornica Hercegovinom,
slušam to neprestano i očekujem kada će izbiti,
prokrkljati.*

Očuvanje i bogaćenje ričničkoga blaga, naročito atributa govora, pratili su i stupnjevi pastorala, gdje se već mogao i uspijevao provoditi. Naravno, domaće su prilike za to pogodovale, ali nisu s priželjkivanim nakanama u dalekim zemljama. Tako se na zidnome Katoličkom kalendaru 2013., naslovljenom Iseljena Hrvatska, za mjesec kolovoz navodi sljedeće: „I u drugim latinoameričkim zemljama (Čile, Bolivija, Paragvaj, Urugvaj, Venezuela, Peru, Brazil) bilo je dosta hrvatskih doseljenika ali ih nisu pratili hrvatski svećenici pa se nije sačuvao ni hrvatski govor.“

IV.

Podastrt u abecedariju oživljeni *ričnik do ričnika*, kako ga već obuhvaćaju njegove korice, organski gotovo nadilazi polaznu svrhu. Za nove naraštaje njegovo se biće personificira iz podnožja kriptokulture i po raščlanjenoj akribiji čini svojevrsni kompendij uvida o govorenju hercegovačkih naselja, s plodnih zaravni, tegobnih hridi i grebena, duž zamamna hrpta istočne obale Jadrana. I kroz preporučan, ali i prešutan način, bit će primaknut istraživanju hrvatske dijalektne leksikologije i frazeologije.

Proizlazi onda, napokon se ispostavio *sveričnik* s obradom po natuknicama, dijelom kao tradicijsko nazivlje, zahvaljujući žaru tihoga pregaoca. Svjestan koliko gubljenja podjednako i inovativnih sastavina *riči*, pristiže nam spoznaja da pojedina rič ima i značenje i suznačenje, lokaciju zapadnohercegovačku, ali i njoj pripadne kolokacije. Na lingvističke utemeljene načine priređivač se primicao srčici *riči* te izvan ekshibicionizma nad prošlim uspostavio ozbiljan, razvedeno igriv ričnik sa svojim postojanim, promjenljivim i popratnim svojstvima. Sve to biva prinos za cijelosti *riči*, dakako i s njezinom prednošću uvrštavanja na tek jedan redak između stranica.

Kao mali veliki *ričnik*, *rječnik* i *rečnik*, s obzirom na štokavsku cjelovitost, trebalo je na njemu dugo raditi, kao Bartul Kašić na gramatici.

Sastavljanje i slaganje „slama“ čovjeka u takvomu pozivu. Pri pustošenju smisla za riječ i njezin značaj ovo djelo je propanj u izraznost, prinos za semantičku razgranatost, jamstvo da naša kršna *rič* ili počiteljski kazano „rijek iz kamena“ ne ostaje u gluhoći i izvan funkcije. On dapače, iz uskoće zavičaja *ričnost riči* dopire do širine značenja i opet se vraća na svoje polazno, jezgreno ishodište.

Iz uske zavičajnosti *Ričnik* se raskrilio, digao do univerzalnosti, prošao je ciljno u veliki „mali starinski svijet“, kako glasi ranije spomenuta Quienova pjesan čiji versi utkivaju „kiticu cvitja razlikoga“. Priređivač je desetljećima, usporedno s podizanjem vodostaja radnoga staža, bio avanturist poput pustahije François Villona, ispod kapi se snalazio za riči, vazda spreman biti učenikom i nasljedovati, okrenut naprijed koliko i natrag. Ako je širina osnovno obilježje avanturista, onda se uz nju može dometnuti opasnost, sretanje s nepoznatim i tajnovitim. Iako individualni pothvat, voditelj je samo korifej, kapelnik u provođenju *svita riči*. Sve da su ga i sretali Argonauti, izbjegavao je Kraljević narušavajuće situacije s prigrljenih *riči* i oko njih.

Razumljiva je i dovođenje u vezu Kraljevićeve s knjigom *Riječi* Tomislava Ladana. I njegovo je perce „ladanovski“ tragalo za riječima, *ričima*. Svaki je stari leksik dobrodošao darak kakav je „bili cvitak tamo iznad“, s komadićka udaljene ledine gdje čak „pivci ne pivaju“. Zamijećena riječ, osrebrena radošću nalaženja, evidentiranja, smještanja gdje joj pripada oblik trajanja, u *Ričniku* postaje runolist kojemu prelistavamo lokaciju. Otuda i možemo doviknuti: O riči, o rilkeovska ružo! Kao nit na preslici si što se iznova izvija, upreda i u tkanicu teksta se slaže.

Doba bujanja moderne i postkolonijalne mijene uvelike potire prihvatljive pa i epigonske sadržaje, narušava tvarnu *stojnu kuću*, a pritom relativizira i baštinske vrjednute; ovaj *ričnik od ričnika* na braniku je osporavanja navedenih htijenja, prepoznatljivo se nadaje vremenu koje se udaljava od nas. Pribojavamo li se da će ga začinjati deblje relativnosti od kojih svaka, pa i čuvana *sidetija kuća*, ostaje raspuštena vremenu?

Koliko god sveobuhvatan, objektivan, *Ričnik* je čitatelju i slušatelju osoban, barem po posegnutom izboru. Što je prikupljeno i sjedinjeno, onako i onoliko je samosvojno koliko biva i tematska antologija ili almanah. Svaka među nama upletena i pootvorena rič u sebi je *gaudium et spes* (radost i nada) za poboljšanu i plodniju jezičnu komunikaciju. Ovdje izloženi stavci stoga rado podržavaju geslo: Zlati nam se, o *Ričniku* mili! Od zaboravljenih i zardalih preko poluuporabljivih i naizgled razumljivih do onih u hipu razgovijetnih, eto k nama se vraća lastavičje jato riči, svakovrsnih iz puka. Neke od njih mogu biti i ključne, sažimci, misli za razmatranje jer kodovima tradicije otvaraju vrata(šca) još malo pa usnulih davnina. Užurban moderni senzibilitet, kroz problematiziranje jezika, dopire do vlastita karaktera sadanjosti. Leksička svijest je korektiv za društvene i humanističke oblasti kao i za područja djelovanja čovjeka, skupine i zajednice u kojoj svjetluca pohrana nemalog iskustva i beru se prosuta zrnca narodnoga bitka.

ANTUN LUČIĆ